

VENDIM
Nr. 108, datë 15.2.2017

PËR MIRATIMIN E RREGULLORES “PËR MBROJTJEN E FËMIJËVE NË PUNË”¹

(ndryshuar me vendimin e KM nr. 479, datë 17.6.2020)

Në bazë të neneve 98, pika 4, 99, pika 3, 102 dhe 103, pika 3, të ligjit nr.7961, datë 12.7.1995, “Kodi i Punës i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar, me propozimin e ministrit përgjegjës për punën dhe ministrit të Shëndetësisë, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

1. Miratimin e rregullore “Për mbrojtjen e fëmijëve në punë”, sipas tekstit dhe shtojcës I, që i bashkëlidhen këtij vendimi dhe janë pjesë përbërëse e tij.
 2. Me hyrjen në fuqi të kësaj rregulloreje, shfuqizohet vendimi nr.384, datë 20.5.1996, i Këshillit të Ministrave, “Për mbrojtjen e të miturve në punë”, i ndryshuar.
 3. Ngarkohen ministria përgjegjëse për punën, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe të gjitha subjektet me personalitet juridik për zbatimin e këtij vendimi.
- Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

KRYEMINISTRI
Edi Rama

RREGULLORE
PËR MBROJTJEN E FËMIJËVE NË PUNË
(ndryshuar me vendimin e KM nr. 479, datë 17.6.2020)

SEKSIONI I
DISPOZITA TË PËRGJITHSHME

Neni 1

Qëllimi dhe fusha e zbatimit

1. Qëllimi i kësaj rregulloreje është të përcaktojë parimet dhe kërkesat e hollësishme për mbrojtjen e sigurisë dhe shëndetit të fëmijëve nën moshën 18 vjeç, kundër shfrytëzimit ekonomik dhe çdo pune që mund të dëmtojë sigurinë e shëndetit e tyre në punë apo zhvillimin fizik, mendor, moral apo social, ose të rrezikojë arsimimin apo pjesëmarrjen e tyre në aktivitete kulturore, tregtare dhe aktivitete të ngjashme, për të garantuar kushte pune të përshtatshme me moshën dhe shëndetin e tyre, si dhe për të siguruar që fëmijët të marrin arsim e të mos u cenohet kjo e drejtë për shkak të punës që kryejnë.
2. Kjo rregullore zbatohet, plotësisht, për çdo fëmijë nën moshën 18 vjeç, që ka një kontratë pune ose marrëdhënie të natyrës së ngjashme, pa cenuar legjislacionin në fuqi që rregullon sigurinë dhe shëndetin në punë.

Neni 2

Përkufizime

Për qëllim të kësaj rregulloreje me termat e mëposhtëm nënkuptohet:

1. “Fëmijë”, çdo person nën moshën 18 vjeç.
2. “Fëmijë nën moshën 15 vjeç”, çdo i ri në moshën nën 15 vjeç, i cili është ende subjekt i arsimit të detyrueshëm, sipas ligjit në fuqi.
3. “Adoleshent”, çdo fëmijë nga 16 deri në 18 vjeç, i cili nuk është më subjekt i arsimit të

¹ Ky vendim i Këshillit të Ministrave është i përafëruar plotësisht me Direktivën e BE 94/33/KE, datë 22 qershor 1994, për Mbrojtjen e të Rinjve në Punë, numri CELEX 31994L0033, Fletorja zyrtare e Bashkimit Evropian, seria L nr.216, datë 20.8.1994, faqe 12.

detyrueshëm me kohë të plotë.

4. “Veprimtari kulturore apo të ngjashme”, veprimtari kulturore, artistike, sportive, reklamuese apo veprimtari të modelimit të organizuara nga persona juridikë apo fizikë në të cilat fëmijët marrin pjesë kundrejt një vlere monetare.

5. “Autoritet shtetëror përgjegjës”, sipas rastit Inspektorati Shtetëror i Punës dhe/ose Inspektorati Sanitar Shtetëror si struktura administrative, në varësi të ministrit/ave përgjegjës për sigurinë dhe shëndetin në punë, në nivel qendror, rajonal dhe vendor, përgjegjëse për monitorimin e zbatueshmërisë së legjislacionit të punës dhe shëndetit në punë.

Neni 3

Punësimi i fëmijëve në veprimtari kulturore apo të ngjashme me to

1. Performancat në veprimtari kulturore, artistike, sportive, reklamuese apo veprimtari të modelimit, mund të lejohen për fëmijët në bazë të autorizimit të Inspektoratit Shtetëror të Punës rast pas rasti.

2. Në kuptim të këtij neni konsiderohen si veprimtari kulturore apo të ngjashme, veprimtaritë:

a) artistike dhe kulturore të organizuara kundrejt një vlere materiale, veçanërisht në fushën e dramës, muzikës, kërcimit dhe këndimit;

b) për publicitet, promovimin apo reklamimin e produkteve apo objekteve të ngjashme, shërbimeve dhe për agjencitë e modelimit kundrejt një vlere monetare;

c) sportive për publikun e gjerë kundrejt një vlere monetare.

3. Në kuptim të këtij neni nuk konsiderohen si veprimtari kulturore apo të ngjashme, veprimtaritë, si më poshtë:

a) Pjesëmarrja në veprimtaritë kulturore të organizuara nga ansamblet amatore ose nga shkollat artistike;

b) Performancat kulturore, sportive apo artistike të fëmijëve, të organizuara nga shkolla për publikun e gjerë;

c) Aktivitete të ngjashme, të organizuara në kuadër të sistemit arsimor në shkollat dhe institucionet arsimore;

ç) Pjesëmarrja në konkurse të karakterit jotregtar, artistik ose sportiv;

d) Veprimtari kulturore, artistike ose sportive të karakterit jotregtar, pas shkollës, të organizuara posaçërisht për fëmijët.

4. Punësimi i fëmijës nën moshën 15 vjeç, i cili është duke ndjekur arsimin e detyrueshëm me kohë të plotë, për pjesëmarrje në veprimtari të natyrës kulturore, artistike, sportive ose botuese i duhet të pajiset me leje paraprake të lëshuar nga Inspektorati i Punës, me kusht që veprimtaritë:

a) të mos jenë të dëmshme për sigurinë, shëndetin ose zhvillimin e fëmijëve; dhe

b) të mos jenë të dëmshme për ndjekjen e shkollës nga ana e tyre, pjesëmarrjen e tyre në programet e trajnimit ose formimit profesional, apo kapacitetin e tyre për të përfituar nga këto programe.

5. Punëdhënësi është i detyruar t'i japë Inspektoratit të Punës të gjitha të dhënat e tjera të nevojshme përpara fillimit të veprimtarisë. Kërkesa për leje individuale përmban emrin dhe mbiemrin e punëdhënësit ose emrin tregtar të shoqërisë, adresën e punëdhënësit, të dhënat personale të fëmijës, pëlqimin e përfaqësuesit/ve ligjorë të fëmijës, dhe përshkrimin për vendin ku do të kryhet aktiviteti si dhe orarin e punës. Punëdhënësi është i detyruar t'i ofrojë Inspektoratit të Punës të gjitha të dhënat e tjera të nevojshme.

6. Inspektorati i Punës, pas shqyrtimit të duhur, mund të lëshojë lejen individuale për kryerjen e veprimtarive kulturore apo të ngjashme nga fëmijët, duke përcaktuar kohëzgjatjen maksimale të veprimtarisë dhe të kushteve të punës.

SEKSIONI II

Neni 4

Detyrime të përgjithshme për punëdhënësit

1. Punëdhënësi vlerëson risqet specifike lidhur me zhvillimin mendor dhe fizik të fëmijëve, dhe në përputhje me risqet e konstatuara miraton masat e nevojshme për të mbrojtur sigurinë dhe shëndetin e tyre.

2. Vlerësimi i përmendur në pikën 1, të këtij neni, kryhet përpara se fëmijët të fillojnë punën, ose në rastet e ndryshimeve madhore të kushteve të punës, dhe duhet t'i kushtojë vëmendje të veçantë pikave të

mëposhtme:

- a) Strukturës dhe organizimit të vendit të punës dhe vendit individual të punës;
 - b) Natyrës, shkallës dhe kohëzgjatjes së ekspozimit ndaj agentëve fizikë, biologjikë dhe kimikë;
 - c) Formës, gamës dhe përdorimit të pajisjeve të punës, në veçanti agentëve, makinerive, aparaturave e pajisjeve dhe mënyrës në të cilën ato manipulohen;
 - ç) Organizimit të proceseve të punës, funksionimin dhe mënyrën në të cilën ato kombinohen (organizimin e punës);
 - d) Nivelit të trajnimit dhe udhëzimeve të dhëna punëmarrësve fëmijë.
3. Punëdhënësi përcakton, gjithashtu, shërbime mbrojtëse dhe parandaluese për qëllim të planifikimit, zbatimit dhe monitorimit të sigurisë dhe shëndetit të fëmijëve.
 4. Nëse vlerësimi i riskut tregon se ekziston një risk për sigurinë, zhvillimin e fëmijës, shëndetin fizik ose mendor, punëdhënësi siguron një vlerësim dhe monitorim të përshtatshëm, pa pagesë, të shëndetit të tyre, në intervale të rregullta.
 5. Punëdhënësi informon fëmijët për risqet e mundshme dhe për të gjitha masat e miratuara në lidhje me sigurinë dhe shëndetin e tyre.
 6. Punëdhënësi informon, në mënyrë të posaçme, përfaqësuesit ligjorë të fëmijëve për risqet e mundshme dhe për të gjitha masat e miratuara në lidhje me sigurinë dhe shëndetin e fëmijëve.

Neni 5

Mbikëqyrja shëndetësore

1. Punëmarrësit “fëmijë”, para fillimit të marrëdhënieve të punës duhet të paraqesin tek mjeku i punës, raportin e komisionit mjekoligjor, ku deklarohet aftësia e tyre për punë.
2. Punëdhënësi, gjatë marrëdhënieve të punës, siguron për punëmarrësit “fëmijë” mbikëqyrje të plotë shëndetësore, në lidhje me gjendjen e tyre shëndetësore, të përshtatur edhe në bazë të risqeve të cilat janë të lidhura me punën që kryejnë. Këto mbikëqyrje do kryhen, të paktën, një herë në vit. Mbikëqyrja shëndetësore, në varësi të proceseve dhe punëve apo në rastet e punëve të kryera në kushtet e forcave madhore dhe për të cilat ka një rregullim të veçantë sipas legjislacionit në fuqi, do kryhet, të paktën një herë në 6 muaj.
3. Punëdhënësi mbulon shpenzimet për kontrollet periodike mjekësore të fëmijëve punëmarrës dhe siguron ruajtjen e konfidencialitetit për çdo të dhënë lidhur me gjendjen e tyre.
4. Para çdo caktimi në punët e lehta, sipas përcaktimeve të përmendura në nenin 9, të kësaj rregulloreje dhe në intervale të rregullta pas kësaj, adoleshentët dhe madhorët deri në 21 vjeç, kanë të drejtë për një vlerësim falas të gjendjes shëndetësore dhe aftësisë së tyre për punë, përveç rasteve kur punojnë në punë të ndaluara për shkaqe të jashtëzakonshme.
5. Të dhënat e kontrollit periodik mjekësor dokumentohen në kartelën e shëndetit në punë, sipas përcaktimeve të legjislacionit në fuqi dhe praktikave kombëtare për mbikëqyrjen shëndetësore në punë dhe legjislacionit në fuqi për ruajtjen e të dhënave personale.
6. Të dhënat e kontrollit mjekësor paraprak ose/dhe periodik për fëmijët punëmarrës u vihen në dispozicion personit që ushtron përgjegjësinë prindërore të fëmijës.

Neni 6

Kushtet e punësimit dhe ndalimi për të punuar

(shtuar pika 5 me vendimin e KM-së nr. 479, datë 17.6.2020)

1. Kushtet e punës të fëmijëve përshtaten me moshën e tyre. Punëdhënësi nuk i propozon atyre asnjë punë e cila ka një natyrë që mund të dëmtojë shëndetin e tyre apo zhvillimin e tyre fizik, psikologjik, social, moral apo të komprometojë shkollimin e tyre.
2. Punësimi i fëmijëve ndalohet, në rastet kur:
 - a) objektivisht shkon përtej kapacitetit të tyre fizik ose mendor;
 - b) përfshin ekspozim ndaj agentëve të cilët janë toksikë ose kancerogjenë, shkaktojnë dëmtime gjenetike të trashëgueshme apo dëmtime të cilat kanë efekte negative dhe shkaktojnë dëmtime kronike tek shëndeti gjatë gjithë jetës;

c) përfshin ekspozim ndaj rrezatimeve të dëmshme, përfshirë rrezatimin jonizues dhe jojonizues;
ç) përfshin rrezikun e aksidenteve të cilat mund të parashikohen se mund të ndodhin, por të cilat nuk mund të njihen apo të shmangen nga fëmijët, për shkak të vëmendjes së tyre të pamjaftueshme ndaj sigurisë apo mungesës së përvojës në punë apo formimit.

d) përbën një risk për shëndetin, për shkak të kushteve të motit, si i ftohti apo i nxehti ekstrem si dhe zhurmës e dridhjeve.

3. Puna e cila ka të ngjarë të sjellë risqe të veçanta për fëmijën, që duhet të ndalohet brenda kuptimit të pikës 2, të këtij neni, përfshin, si më poshtë:

a) Punët që përfshijnë ekspozim të dëmshëm ndaj agentëve fizikë, biologjikë dhe kimikë të përcaktuara në pikën I, të shtojcës I; dhe

b) Proceset dhe punët e përmendura në pikën II, të shtojcës I.

4. Proceset dhe punët e përmendura në pikën II, të shtojcës I, janë të lejueshme, me kusht që:

a) të jenë të domosdoshme për adoleshentët, për formimin e tyre profesional;

b) mbrojtja e sigurisë dhe shëndetit të tyre të sigurohet nga fakti se puna kryhet nën mbikëqyrjen direkt të një personi kompetent dhe në përputhje me legjislacionin në fuqi.

5. Për identifikimin dhe kontrollin e formave të punës së ndaluar të fëmijëve, inspektorët e punës zbatojnë udhëzuesin praktik, sipas shtojcës nr. II, bashkëlidhur këtij vendimi.

Neni 7

Koha e punës për adoleshentët

1. Koha e punës së fëmijëve është e kufizuar, si më poshtë:

a) Deri 6 orë në ditë dhe 30 orë në javë, për punën e kryer në kuadrin e një sistemi formimi në ndërmarrje, në bazë të një skeme të kombinuar të punës/trajnimit;

b) Deri 2 orë në një ditë shkolle dhe 12 orë në javë, për punën e kryer në periudhën jashtë orëve të përcaktuara për ndjekjen e shkollës;

Në asnjë rrethanë, koha ditore e punës nuk mund të tejkalojë 7 orë. Ky kufi mund të ngrihet në 8 orë në rastin e fëmijëve që kanë mbushur moshën 16 vjeç;

c) Deri 6 orë në ditë dhe 30 orë në javë, për punën e kryer gjatë një periudhe prej të paktën një jave, kur shkolla nuk është në proces;

ç) Deri 6 orë në ditë dhe 30 orë në javë, për punën e lehtë të kryer nga fëmijët që nuk janë më subjekte të shkollimit të detyrueshëm me kohë të plotë.

2. Koha e shpenzuar për formimin nga një fëmijë që punon në kuadrin e një sistemi formimi në ndërmarrje, në bazë të një skeme të kombinuar të punës/trajnimit, do të llogaritet si kohë pune.

3. Në rastet kur një fëmijë punësohet nga më shumë se një punëdhënës, ditët e punës dhe koha e punës janë kumulative.

Neni 8

Koha e punës për fëmijët nën 15 vjeç

1. Koha maksimale e punës, për një fëmijë që nuk e ndjek ende shkollimin e detyrueshëm, nuk duhet të tejkalojë 2 orë në një periudhë prej 24 orësh, dhe 10 orë në një periudhë 7 ditore në total.

2. Koha maksimale e punës, për një fëmijë që ndjek shkollimin e detyrueshëm, nuk tejkalon:

a) 2 orë në ditë në një periudhë prej 24 orësh, gjatë ditëve të shkollës, ose

b) 10 orë jashtë orarit të shkollës, në një periudhë 7 ditore, ndërsa koha ditore e punës në një rast të tillë nuk tejkalon 6 orë në total; ose

c) 6 orë në një periudhë prej 24 orësh apo 30 orë në një periudhë 7 ditore në total e kryer gjatë pushimeve të shkollës.

3. Koha e punës, siç përmendet në pikën 1, të këtij neni, përfshin edhe periudhën e nevojshme për përgatitjen për aktivitetin e punës.

4. Në rastin kur fëmija ushtron veprimtari pune nga më shumë se një punëdhënës, të angazhuar në veprimtari tregtare apo veprimtari të ngjashme, koha e punës shumatore për një periudhë 24-orëshe ose një periudhë 7-ditore, nuk duhet të kalojë kohën maksimale të punës të përmendur në pikën 1, të këtij neni.

5. Në rastin kur koha e punës e kalon 2 orë në një periudhë 24-orëshe, atëherë fëmijës i sigurohet një

periudhë pushimi e çlodhjeje e pandërprerë, prej jo më pak se 30 minutash për periudhën përkatëse.

6. Një minimum prej 14 orësh radhazi, periudhë pushimi ndërmjet veprimtarive të punës duhet të zbatohet para se një fëmijë mund të fillojë ndonjë veprimtari të re pune. Në rast se fëmija ushtron veprimtari pune për 5 ditë rresht brenda një periudhe 7 ditore, fëmijës i akordohet një periudhë çlodhjeje prej 2 ditësh rresht.

Neni 9

Puna e lehtë

Fëmijët nga mosha 15 deri në 16 vjeç, mund të punojnë vetëm gjatë pushimeve të shkollës, me kusht që ata të punësohen vetëm në punë të lehta dhe me kusht që Inspektorati i Punës të ketë lëshuar një autorizim paraprak për punëdhënësin. Në përmbajtjen e autorizimit gjenden të dhënat sipas përcaktimeve të pikës 5, të nenit 3, të kësaj rregulloreje.

Neni 10

Periudha e çlodhjes dhe pushimet

1. Fëmijët kanë të drejtë për një periudhë minimale prej 14 orësh radhazi pushim, në një periudhë 24-orëshe.

2. Çdo periudhë 24-orëshe, adoleshentët kanë të drejtë për një periudhë minimale çlodhjeje prej 12 orësh të pandërprera.

3. Fëmijët dhe adoleshentët kanë të drejtë për të paktën 2 ditë radhazi për çlodhje brenda periudhës 7-ditore. Kur justifikohet nga shkaqe teknike ose organizative, periudha minimale e çlodhjes mund të reduktohet, por në asnjë rrethanë nuk mund të jetë më pak se 36 orë rresht.

4. Periudha minimale e çlodhjes e përmendur në pikat 1 dhe 2, të këtij neni, në parim përfshin ditën e shtunë dhe të dielën.

5. Punëdhënësit janë të detyruar t'u sigurojnë fëmijëve punëmarrës pushime për çlodhje. Pushimet e çlodhjes fillojnë në një kohë të paracaktuar. Mbi organizimin dhe kohëzgjatjen e kohës së paracaktuar mund të bihet dakord në marrëveshjen kolektive, në kontratën individuale të punës ose në mënyrë alternative. Periudha minimale e pushimit të çlodhjes është 30 minuta të pandërprera për punët që zgjasin më shumë se 4 orë e gjysmë.

Neni 11

Pushimi vjetor

Të paktën një herë në vit, fëmijët nga mosha 15 vjeç deri në 16 vjeç, duhet të kenë një periudhë pushimi prej 4 javësh të lirë, nga çdo shkollë dhe çdo punë.

Neni 12

Puna e adoleshentëve në rastin e forcës madhore

1. Përjashtimet nga nenet 7, pika 1, 8, pika 2, 10, pika 1, dhe 10, pika 4, të kësaj rregulloreje dhe kufiri i kohës javore të punës, lejohen për punë në rrethana të pazakonta dhe të paparashikueshme përtej kontrollit të punëdhënësit ose në ngjarje të veçanta, përfshirë fatkeqësitë natyrore:

a) pasojat e të cilave nuk do të mund të shmangen pavarësisht ushtrimit të të gjithë kujdesit të duhur të punëdhënësit;

b) kur një punë e tillë është e një natyre urgjente dhe të përkohshme dhe duhet të kryhet menjëherë;

c) kur punonjësit e rritur nuk janë në dispozicion;

ç) kur punëdhënësi siguron mbrojtjen e duhur të sigurisë dhe shëndetit në punë të adoleshentëve; dhe

d) kur atyre t'u lejohet një periudhë çlodhjeje kompensuese brenda 3 javëve në vijim.

2. Punëdhënësi mban evidenca të plota lidhur me adoleshentët e përfshirë në punët sipas pikës 1, të këtij neni, si dhe periudhat e punës së përkohshme dhe periudhat kompensuese të çlodhjes, për një periudhë 1-vjeçare.

3. Punëdhënësi informon, menjëherë, në çdo formë Inspektoratin e Punës dhe dorëzon kopje të evidencave, brenda 5 ditëve lidhur me situatat e këtij neni.

SHTOJCA I
LISTË JOSHTERUESE E AGJENTËVE, PROCESEVE DHE PUNËS
Për rastet në të cilat ekspozimi ndaj risqeve është i ndaluar siç përmendet në *nenin 6, pika 2*
(ndryshuar referenca ligjore me vendimin e KM nr. 479, datë 17.6.2020)

- I. Agjentët.
 1. Agjentët fizikë
 - a) Rrezatimi jonizues dhe jojonizues²;
 - b) Mjediset e punës me një atmosferë me presion të lartë atmosferik, si kontejnerë me presion, dhoma iperbarike, dhoma frigoriferike, zhytja, qëndrimi i gjatë në këmbë, puna në lartësi mbi 1.5 m.
 - c) Zhurmat me ekspozim mesatar ditor mbi 90 decibel;
 - ç) Goditjet, dridhja ose lëvizja³;
 - d) Mbajtja me krahë e ngarkesave që përfshijnë risqe, sidomos të kolonës vertebrale⁴;
 - dh) Temperaturat shumë të ulëta ose shumë të larta;
 - e) Lëvizjet dhe pozicionet e detyruara të trupit;
 - ë) Udhëtimet, qoftë brenda ose jashtë vendit, ku kryhet aktiviteti i ndërmarrjes;
 - f) Lodhje mendore e fizike dhe barra të tjera fizike të lidhura me aktivitetin e punëmarrësit.
 2. Agjentët biologjikë⁵

Agjentët biologjikë të klasifikuar në grupet 2, 3 dhe 4, të riskut të parashikuara nga vendimi nr.550, datë 27.8.2014, i Këshillit të Ministrave, “Për miratimin e rregullores “Për mbrojtjen e sigurisë dhe shëndetit të punëmarrësve nga risqet e lidhura me ekspozimin ndaj agjentëve biologjikë në punë””.
 3. Agjentët kimikë⁶
 1. Substancat dhe përzierjet toksike, shumë toksike, korrozive, shpërthyes dhe lehtësisht të ndezshme që mund të shkaktojnë respektivisht helmim akut apo kronik, pasoja të rënda apo të pakthyeshme për shëndetin e fëmijëve të etiketuara me R 23, R 24, R 25, R 26, R 27, R 28 ose R 39 ose kombinimet e tyre ose R 68 në kombinim me frazat R 20, R 21 ose R 22 ose një frazë R 48 në kombinim me R 20, R 21, R 22, R 23, R 24 ose R 33 ose të etiketuara me H300, H301, H310, H311, H 330 ose H331 ose kombinimet e tyre ose të etiketuara me H370, H371, H372 ose H373.
 2. Të klasifikuara si kancerogjene kategoria 1, 2 ose 3, të etiketuara me R 45, R 49 ose R 40 ose kancerogjene të kategorisë 1A, 1B ose 2 me deklaratat H350, H350i ose H351.
 3. Të klasifikuara si mutagjene⁷ kategoria 1, 2 ose 3, me frazat R 46 ose R 68 ose mutagjene në qelizat e riprodhimit të kategorisë 1A, 1B or 2 me deklaratat H340 ose H341.
 4. Toksike për riprodhimin të kategorisë 1, 2 ose 3 të etiketuar me R 60, R 61, R 62 ose R 63 ose kategorisë 1A, 1B ose 2 me deklaratat H360D, H360F, H360FD, H360Fd, H360Df, H361d, H361f ose H361fd.
 5. Sensibilizues të frymëmarrjes apo të lëkurës me etiketim R 42 or R 43 ose kombinimi i tyre ose të etiketuara H334 ose H317.
 6. Që shkaktojnë djegie ose djegie të rënda me etiketim R 34 ose R 35 ose me H314.
 7. Shkaktimi i riskut të dëmtimit serioz për sytë të etiketuar me R 41 ose që mund të shkaktojë dëme serioze tek sytë të etiketuara me H318.
 8. E dëmshme: Mund të shkaktojë dëmtime të mushkërive, nëse gjëlltitet etiketuar me R 65 ose mund të

² VKM Nr.590, datë 18.8.2011 “Për miratimin e rregullores “Për mbrojtjen e punëmarrësve të ekspozuar profesionalisht ndaj rrezatimeve jonizuese”

³ VKM Nr. 841, datë 3.12.2014 “Për mbrojtjen e punëmarrësve nga risqet që lidhen me vibrimin në vendin e punës”. (transponon Direktivën 2002/44/EC)

⁴ VKM Nr. 523, datë 6.8.2014, për miratimin e Rregullores “Për kërkesat minimale të sigurisë dhe shëndetit për mbrojtjen e punëmarrësve lidhur me punën e krahut me ngarkesa” dhe shfuqizimin e paragrafit 15.1 deri 15.10, të Shtojcës V, të VKM Nr. 312, datë 5.5.2010, të “Për miratimin e rregullores për sigurinë në kantier”. (transponon Direktivën 90/269//EEC)

⁵ VKM Nr. 550, datë 27.8.2014 për miratimin e Rregullores “Për mbrojtjen e sigurisë dhe shëndetit të punëmarrësve nga risqet e lidhura me ekspozimin ndaj agjentëve biologjikë në punë”. (transponon Direktivën 2000/54/EC).

⁶ Ligji 27/2016 “Për menaxhimin e kimikateve” dhe aktet nënligjore të dala në zbatim të tij.

⁷ VKM 520/2014 " Për miratimin e Rregullores "Për mbrojtjen e sigurisë dhe shëndetit të punëmarrësve nga risqet e lidhura me agjentët kancerogjenë dhe mutagjenë në punë", (transponon Direktivën 2004/37 KEE).

jetë fatale nëse gëlltitet dhe hyn në rrugën ajrore H304.

9. Manipulimi me likuide shumë të larta të etiketuara me R11 ose R12 ose lëngjeve jashtëzakonisht të ndezshme të kategorisë 1 ose 2 të etiketuara me H224 apo H225, kategori ekstremisht të ndezshme të gazit 1 ose 2 etiketuar me H220 apo H221, kategoria e aerosolëve jashtëzakonisht të djegshme etiketuar me H222, substancat dhe përzierjet të cilat kur nxehen mund të shkaktojnë shpërthime të llojit A, B, C apo D të etiketuara me H240, H241 apo H242, eksplozive të kategorisë të eksplozivëve të paqëndrueshëm me etiketë H200 apo eksplozivëve të nënklasës 1.1 të etiketuara me H201, 1.2 të etiketuara me H202, 1.3 të etiketuara me H203, 1.4 të etiketuara me H204 apo 1.5 të etiketuara me H205 apo peroksidit organik të tipit A ose B të etiketuar me H240 apo H241.

10. Agjentët kimikë të përthithjes kutane të njohur dhe të rrezikshëm.

11. Plumbi dhe përbërësit e tij për sa kohë këta agjentë janë të aftë të përthithen nga organizmi i njeriut.

12. Pluhuri i drurit të fortë kancerogjen për njerëzit.

13. Barnat antimitotike.

14. Asbesti

II. Proceset dhe punët e mëposhtme.

1. Prodhimi i auraminës.

2. Puna që përfshin ekspozimin ndaj hidrokarbureve aromatike policiklike të pranishëm në blozën e qymyrit, zift, katran, tymrat ose pluhurin.

3. Puna që përfshin ekspozimin ndaj pluhurave, tymrave, dhe aerosoleve të prodhuara gjatë pjekjes dhe elektrorafinimi të lëndëve bakër-nikel.

4. Proces i fortë acid në prodhimin e alkoolit izopropil.

5. Prodhimi i lëndëve farmaceutike dhe substancave të rrezikshme, të tilla si citogienet apo barnat veterinare.

6. Prodhimi dhe trajtimi i pajisjeve, fishekzjarrëve apo objekte/produkte të tjera që përmbajnë eksplozivë.

7. Puna në linja, pajisje elektrike ose të tensionit të lartë elektrik.

8. Puna me kafshë të egra ose të tërbuara.

9. Puna në thertore në shkallë industriale.

10. Puna që përfshin trajtimin e pajisjeve për prodhimin, magazinimin ose aplikimin e gazrave nën presion, të lëngëzuar apo të tretur.

11. Puna me vaska, depozita, rezervuare apo kontejnerë që përmbajnë agjentët kimikë të përmendur në pikën 1.3.

12. Puna që përfshin një rrezik të shembjes strukturore.

13. Puna me ritëm i cili përcaktohet nga makineria dhe që përfshin pagesën në bazë të realizimit të punës

SHTOJCA II

UDHËZUES PRAKTIK PËR INSPEKTORËT E PUNËS PËR IDENTIFIKIMIN DHE KONTROLLIN E FORMAVE TË PUNËS SË NDALUAR TË FËMIJËVE DHE REAGIMIT TË DUHUR NDAJ SAJ

(shtuar me vendimin e KM nr. 479, datë 17.6.2020)

Në këtë shtojcë përcaktohen udhëzimet për inspektorët e punës për identifikimin e formave të punës së ndaluar të fëmijëve dhe reagimit të duhur ndaj saj.

Në kuadrin e këtij udhëzimi, termi “fëmijë” nënkupton çdo person nën moshën 18 vjeç.

Dallimi mes “punës së lejuar të fëmijës” dhe “punës së ndaluar të fëmijës” konsiderohet **“Punë e ndaluar e fëmijës është çdo punë e kryer nga fëmija, e cila është në kundërshtim me legjislacionin e punës dhe i shkakton dëm apo rrezikon shëndetin, zhvillimin mendor, fizik, shoqëror dhe social të fëmijës”.** Këtu përfshihet çdo punë e detyruar, si dhe çdo punë e cila nuk lejon ose pengon fëmijën të ndjekë arsimin e detyruar.

Puna e ndaluar e fëmijës do të thotë që një fëmijë i mohohet mundësia për të shfrytëzuar potencialin e tij të plotë dhe mundësia për të dhënë kontributin e tij të plotë.

Në luftën kundër punës së ndaluar të fëmijëve, inspektorët e punës duhet të jenë të vetëdijshëm për këto probleme:

Dallimi mes formave “punë e lejuar” apo e “punë e ndaluar” e punës

Përgjegjësi e inspektorëve të punës është identifikimi i rasteve kur fëmijët punojnë dhe nëse kjo punë është një formë e “lejuar” apo e “ndaluar” e punës. Ky proces nuk është gjithmonë i drejtpërdrejtë:

- Aty ku ekziston puna e fëmijëve, mund të ndodhë në shtëpi apo ferma familjare, objekte të nënkontraktuara ose diku më poshtë zinxhirit të furnizimit, ku identifikimi i saj mund të jetë më i vështirë për inspektorët;

- Nëse data e lindjes nuk regjistrohet zyrtarisht, fëmijët dhe të rinjtë mund të mos e dinë moshën e tyre të saktë;

- Nëse punëdhënësit janë të vetëdijshëm se inspektorët kërkojnë fëmijë të përfshirë në punë të ndaluar, mund të përpiqen ta fshehin këtë çështje – duke u thënë fëmijëve të shkojnë në shtëpi ose të dalin jashtë të luajnë kur e dinë se do të vijnë inspektorët; dhe

- Vetë fëmijët që punojnë mund të duan t’i mbrojnë punët e tyre – praktika si sigurimi i kartave të falsifikuara të identitetit nuk janë të pazakonta.

Një problem në praktikë është gjetja dhe aksesimi në vendet e punës, ku ndodh më shpesh puna e fëmijëve – ana informale e ekonomisë. Për të gjurmuar rastet e punës së fëmijëve, inspektorët duhet të dalin në komunitet dhe ta shtrijjnë aktivitetin e tyre në terren.

Vlerësimi i risqeve të vendit të punës për fëmijët

Puna e papranueshme e fëmijëve është puna që dëmton mirëqenien dhe arsimin e fëmijës dhe që pengon zhvillimin dhe standardet e tij të ardhshme të jetesës. Një nga përgjegjësitë e Inspektoratit të Punës, në lidhje me kontrollin e punësimit të fëmijëve, është parandalimi i dëmeve që mund t’u ndodhin në vendin e punës.

Risqet e punësimit të fëmijëve nuk vijnë vetëm nga natyra e punës që ata kryejnë, por mund të jenë, gjithashtu, rrjedhojë e termave dhe kushteve në të cilët ata punojnë dhe nga natyra e mjedisit ku punojnë. Dëmet mund të bien mbi fëmijët në çfarëdolloj mjedisi pune: Kështu:

- **“Dëmi fizik”** në vendin e punës – dëmet fizike mund t’u shkatojnë fëmijëve nga punëdhënësit ose punonjës të tjerë abuzivë, ndërkohë që ka edhe dëme që mund të lindin për shkak të detyrimit të tyre për të ndërmarrë punë të rrezikshme ose të vështira që çojnë në aksidente në vendin e punës.

- **“Dëmi seksual”**, rreziku i dëmeve seksuale mund të lindë në shumë vende pune: fëmijët që punojnë mes të rriturve mund të jenë të cenueshëm ndaj dëmeve seksuale, duke përfshirë sulmet seksuale nga punëdhënësit apo punonjës të tjerë abuzivë.

- **“Dëmi emocional”**, dëmet emocionale mund të lindin për shkak të angazhimit në punë të papranueshme të fëmijës, madje edhe në kontekstin familjar. Këto dëme mund të lindin, gjithashtu, madje në mënyrë më traumatike, edhe nga trafikimi i fëmijës nga prindërit ose kujdestarët, me qëllim shfrytëzimin e punës nga një palë e tretë.

- **“Shfrytëzimi”**, abuzimi fizik mendor apo emocional ose neglizhimi i një fëmije për përfitime financiare ose përfitime të tjera. Këtu përfshihet shfrytëzimi seksual komercial, trafikimi i fëmijëve, martesat e fëmijëve dhe puna e fëmijëve. Me fjalë të tjera, në rastet kur manifestohet shfrytëzimi, ai është tregues i sigurt i punës së papranueshme të fëmijëve.

Puna duhet të konsiderohet si punë e ndaluar për fëmijës nëse fëmijët:

- punojnë nën tokë, nën ujë, në lartësi të rrezikshme ose hapësira të kufizuara;
- punojnë me makineri, pajisje dhe mjete të rrezikshme ose që përfshijnë manovrimin manual ose transportimin e peshave të rënda;
- puna që mund t’i ekspozojë fëmijët ndaj substancave, agjentëve ose proceseve të rrezikshme ose temperaturave, niveleve të zhurmës ose dridhjeve që dëmtojnë shëndetin e tyre;
- puna në kushte veçanërisht të vështira, si për shembull, për orare të gjata ose gjatë natës;
- çdo punë fëmijësh mund të kthehet në punë të ndaluar për fëmijët, nëse fëmijës i duhet të punojë për një numër jashtëzakonisht të madh orësh ose të shkëputet nga shkolla;

- identifikimi i punës së lejuar të fëmijës dhe punës së ndaluar të fëmijës varet nga njohja e hollësishme e rreziqeve që përbën për fëmijët puna që atyre u kërkohet të kryejnë, kushtet në të cilat ata punojnë, si dhe natyra e mjediseve specifike të punës ku ata punojnë. Prandaj, inspektorët e punës duhet të vlerësojnë jo vetëm rreziqet që dalin nga natyra e punës së kryer nga fëmijët, por edhe nga punëdhënësi ose punonjësit e tjerë, vendi i punës dhe vetë mjedisi i punës;

- për identifikimin e rasteve të punës së lejuar të fëmijëve, inspektorët duhet të komunikojnë fillimisht me punëdhënësit, të cilët mund të jenë në të vërtetë prindi i fëmijës, në lidhje me rreziqet që përbën për fëmijët puna në moshë të hershme, ta informojnë atë në lidhje me legjislacionin dhe me masat që kërkon ligji, si dhe ta bindin atë të veprojë në përputhje me to dhe se kjo do të ishte në interesin më të lartë të tij (dhe sigurisht dhe të fëmijës) në planin afatgjatë;

- për identifikimin e rasteve të punës së ndaluar të fëmijëve, inspektorët, gjithashtu, duhet të informojnë strukturat e duhura të mbrojtjes së fëmijëve dhe të koordinohen me to për masat e përshtatshme për mbrojtjen e fëmijës.

Përgjegjësitë e inspektorëve të punës ndaj fëmijëve që punojnë

- **Një pjesë e madhe e punës së ndaluar të fëmijëve ndodh në kontekstin familjar.** Megjithatë, edhe nëse lejohet nga njëri prind i fëmijës, ajo është prapëseprapë punë e ndaluar e fëmijës, nëse dëmton **interesat më të lartë të fëmijës**.

- Përgjithësisht, nuk duhet të punësohet asnjë fëmijë nën moshën 16 vjeç, përveçse gjatë kohës së pushimeve, kur fëmijët mbi moshën 15 vjeç mund të punësohen në punë të “lehta”.

- Në rastet kur fëmijët përfshihen në aktivitete kulturore, artistike, sportive ose argëtuese, ata duhet të marrin paraprakisht një autorizim nga Inspektorati i Punës. Megjithatë, duke pasur parasysh se mungesa e punëve dinjitoze për të rriturit është në vetvete shkak i punës së fëmijëve, inspektorët duhet të jenë jashtëzakonisht të kursyer në dhënien e autorizimeve të tilla, kur për përmbushjen e këtyre roleve mund të punësohet shumë mirë një i rritur.

- Asnjë fëmijë nuk duhet të punësohet në punë që kryhen natën.

- **“Skllavëria e fëmijëve”**, transferimi i një fëmije te një palë e tretë nga prindi ose kujdestari, për qëllim shfrytëzimi, **ndalohet plotësisht**.

- Të gjitha format e tjera më të rënda të punës së fëmijëve, duke përfshirë prostitucionin dhe pornografinë e fëmijëve; përdorimin e fëmijëve për aktivitete të paligjshme, veçanërisht për prodhimin dhe trafikimin e drogave; si dhe puna që mund të dëmtojë shëndetin, sigurinë ose moralin e fëmijëve, janë të ndaluara.

- Mundet që çfarëdolloj burimi i vetëm informacioni, për shembull, dokumente identiteti të falsifikuara, mund t’i çorientojnë inspektorët sa i përket nivelit të pranueshmërisë së punës së fëmijëve. Prandaj, është e rëndësishme, që, sa herë që është e mundur, të përdoret **“trekëndëshi”** i informacionit. Inspektimet për vlerësimin e punës së papranueshme të fëmijëve duhet të shohin mundësinë e gjetjes së **provave shkresore**, në lidhje me moshën, termat dhe kushtet, **respektimin** e ligjit nga ana e vendit të punës, si dhe **intervistat** me punëtorët, duke përfshirë fëmijët dhe të rinjtë. Përveç kësaj, **aty ku është e mundur, duhet të kërkojnë prova edhe nga aktorë të tjerë**, si shkollat, punonjësit e shëndetit dhe policisë.

Ndalohet plotësisht rekrutimi, shitja, transportimi, fshehja, strehimi ose pranimi i një fëmije për qëllim shfrytëzimi.

Kuadri i monitorimit të punës së fëmijëve

Modeli i monitorimit të punës së fëmijëve (MPP), i përcaktuar në këtë udhëzim, ka katër elemente:

- **Identifikimi:** *Kjo përfshin vizitat në vendin e punës ku mund të punojnë fëmijët, konstatimin e asaj çka ndodh sa i përket llojit të punës, standardit të shëndetit dhe sigurisë, orarit të punës, pagave dhe marrëdhënieve të punësimit.*

- **Referimi:** *Njoftimin e strukturave përgjegjëse për fëmijët që janë nën moshën ligjore në vendin e punës, duke përdorur procedurat, për të cilat është rënë dakord me shërbimet sociale dhe ofruesit e arsimit. Kjo duhet të bëhet në mënyrë të shpejtë, nëse puna e fëmijëve është e rreziqshme dhe në mënyrë më të matur nëse lloji i punës nuk konsiderohet se kërkon ndërhyrje të menjëhershme.*

- **Mbrojtja dhe parandalimi:** *Verifikimi i vendit të punës për të parë nëse ka menaxhim të rreziqshëm apo jo të mirë të shëndetit dhe sigurisë, ndaj të cilit mund të ekspozohen fëmijët. Më pas, masat e marra për të mos lejuar punësimin e fëmijëve të tjerë të rinj në këto vende pune.*

- **Mbledhja dhe analizimi i të dhënave:** Informacioni dhe të dhënat e mbledhura nga vizitat monitoruese regjistrohen dhe u shpërndahen menaxherëve të inspektimit dhe aktorëve të tjerë të interesuar, si shërbimet sociale.

Struktura përgjegjëse për shërbimin social në bashki është institucioni përgjegjës kyq për ofrimin e gamës së plotë të shërbimeve [të mbrojtjes së fëmijëve], duke përfshirë identifikimin, ofrimin e ndihmës së menjëhershme dhe referimin e fëmijëve të shfrytëzuar ekonomikisht, duke përfshirë ata në situatë rrugë.

Në rast se inspektorët e punës konstatojnë raste të shfrytëzimit të fëmijëve, ata duhet ta raportojnë menjëherë rastin te punonjësi përkatës i mbrojtjes së fëmijëve, **në strukturat për mbrojtjen e fëmijëve në nivel lokal , të cilat bashkëpunojnë me strukturat e policisë**".

Struktura përgjegjëse për shërbimet shoqërore pranë bashkisë është përgjegjëse edhe për çështjet e mbrojtjes së fëmijës në përgjithësi. Ndërmjet strukturave në varësi të saj dhe në bashkëpunim me drejtoritë e tjera të bashkisë dhe institucionet e tjera vendore me mekanizmat vendorë të mbrojtjes merr të gjitha masat e nevojshme për realizimin dhe garantimin e mbrojtjes së fëmijëve në territorin e bashkisë.

Punët e ndaluara për fëmijët (punëmarrësit nën 18 vjeç)

Kodi i Punës i Republikës së Shqipërisë parashikon "masa të posaçme mbrojtjeje për të miturit (fëmijët) nga çfarëdolloj pune që ka gjasa të jetë e rrezikshme për shëndetin e tyre, që mund të dëmtojë moralin e tyre apo që mund të ndikojë në arsimimin e tyre".

Punë të rrezikshme për punësimin e punëmarrësve nën 18 vjeç konsiderohen:

- puna nën tokë, puna nën ujë, në lartësi të rrezikshme ose në hapësira të kufizuara;
- puna me makineri, pajisje dhe mjete të rrezikshme ose puna që përfshin manovrimin manual ose transportin e peshave të rënda;
- puna që mund t'i ekspozojë fëmijët ndaj substancave të rrezikshme, agjentëve apo proceseve ose temperaturave, niveleve të zhurmës ose të dridhjeve që dëmtojnë shëndetin e tyre;
- puna në kushte veçanërisht të vështira, si puna me orë të gjata ose puna gjatë natës;
- puna në ngritjen dhe mbajtjen e peshave të rënda;
- puna në lartësi;
- puna në mirëmbajtjen e një makinerie të pambrojtur që është në lëvizje;
- operimin e makinerive që nuk janë plotësisht të ruajtura;
- ekspozimin ndaj kimikateve shumë toksike, toksike dhe të dëmshme, duke përfshirë karcinogjenët e listuar;
- ekspozimin ndaj asbestos;
- ekspozimin ndaj rrezatimeve të dëmshme jonizuese;
- punën me agjentë biologjikë me "risk të lartë";
- operimin e vinçave, ngritësve të peshave mekanike dhe automatike;
- punën që mund të rezultojë në kontakt me energjinë elektrike të tensionit të lartë, ku ekziston risku i shokut elektrik;
- puna në kushte jonormale nxehtësie, të ftohti, dridhjesh dhe zhurme – puna me makineri prerjeje që punojnë me energji elektrike.

Punët e përgjithshme të ndaluara për fëmijët përfshijnë:

- punën në thetore;
- përzierjen dhe aplikimin e pesticideve dhe ekspozimin gjatë spërkatjes nga ajri – prodhimin, manovrimin dhe magazinimin e lëndëve eksplozive dhe artikujve që përmbajnë materiale eksplozive;
- punën që përfshin ekspozimin ndaj përbërësve të plumbit, si: gazë, pluhuri ose avulli, duke përfshirë punën me bojëra me nivel të lartë plumbi;
- punën që përfshin prodhimin dhe manovrimin e metaleve të shkrirura;
- zhvritjen komerciale dhe punën nën ujë;
- peshkimin në thellësi të mëdha të detit;
- ngarkimin/shkarkimin e anijeve;
- punën në miniera dhe punën nën tokë;
- makineri të prerjes së drurit që punojnë me energji elektrike;
- rrëzimin e pemëve dhe prerjen më pas të tyre;
- punën me kafshë të egra të rrezikshme dhe helmuese;
- punën e prishjes së ndërtesave;

- çmontimin e anijeve;

- puna që kryhet për mbledhjen, grumbullimin, riciklimin e plastikës, skrapit, mbetjeve urbane.

Siç theksohet më sipër, mosha mesatare e punës është vendosur mosha 16 vjeç, ndërkohë që puna gjatë natës është e ndaluar për të gjithë të punësuarit nën moshën 18 vjeç. Të punësuarit nën moshën 18 vjeç nuk lejohet të punojnë për më shumë se 6 orë në ditë. Të miturit e moshën 15 deri 16 vjeç mund të punojnë vetëm gjatë pushimeve të shkollës, me kusht që të punësohen për punë të lehta dhe që Inspektorati i Punës të ketë lëshuar një autorizim paraprak pune për punëdhënësin. Të paktën një herë në vit, të miturit e moshës 1 –16 vjeç duhet të bëjnë një periudhë prej 4 javësh pushim nga çdo aktivitet shkollor dhe çdo lloj pune.

Në këtë kontekst, duhet të kuptohet qartë se çdo punë e lejuar për fëmijët mund të kthehet në punë të ndaluar, nëse ajo menaxhohet në mënyrë të tillë që dëmton të drejtat themelore të fëmijëve.

Inspektorët duhet të kenë gjithmonë parasysh se ajo çka është e rrezikshme për të rriturit është patjetër edhe më e rrezikshme për fëmijët.

Prandaj, inspektorët e punës duhet të kenë gjykimin e tyre profesional në të gjitha situatat e punësimit të fëmijëve për të vlerësuar nëse puna e kryer është e ndaluar, për shkak të orarit të gjatë, termave dhe kushteve të papërshtatshëm, rreziqeve të ekzagjeruara ose natyrës së papërshtatshme të punës.

Intervistimi i fëmijëve që punojnë

Orientime për mënyrën se si duhet të komunikojnë inspektorët e punës në vendet e punës me fëmijët që punojnë:

Vizita e parë në një vend ku punojnë fëmijë përfshin vëzhgimin e llojit të punës që kryhet, kushtet e sigurisë dhe të shëndetit, oraret dhe pagat, si dhe marrëdhënien e punësimit.

Pasi i bëjnë të ditur menaxhimin ose përfaqësuesit të tij/ të saj [ose prindërve të fëmijës ose anëtarëve të tjerë të familjes që mbikëqyrin fëmijën] dhe i paraqesin kredencialet, inspektorët do të duan të flasin me fëmijët për punën e tyre, si dhe të marrin mendimin e punëtorëve të tjerë. Gjatë intervistës duhet përherë të merret në konsideratë interesi më i lartë i fëmijës.

Disa parime thelbësore, mbi bazën e të cilave duhet të intervistohen fëmijët

- **I fokusuar te fëmija** – Fëmijës duhet t'i jepet informacion, në mënyrë të tillë që ai ose ajo ta kuptojë. Pyeteni fëmijën se ku do të donte të zhvillohej intervista, në çfarë ore, kush do të donte që ta intervistonte dhe kë do të donte të kishte të pranishëm. Kujdesuni që fëmija ta dijë se mund ta ndalojë intervistën në çfarëdo momenti, përpikuni të jenë të vëmendshëm ndaj mënyrës se si ndihet fëmija dhe ofroni herë pas here pushime gjatë intervistës.

- **Dhënia e pëlqimit të informuar dhe konfidencialiteti** – Kujdesuni që fëmija ta kuptojë plotësisht qëllimin e intervistës dhe për çfarë po jep pëlqimin. Merrni masat që fëmija ta kuptojë se si do të përdoret informacioni, duke përfshirë edhe rastet kur informacioni mund të përdoret në internet. Flisni me fëmijën për konfidencialitetin e intervistës dhe tregojini se emri dhe informacione të tjera që mund të identifikojnë fëmijën nuk do të përdoren.

- **Të qenit krijues** – A mund të kryhet intervista në mënyra të tjera, përveçse duke u ulur e duke folur? Shumë fëmijëve u pëlqejnë të lëvizin. A ka mënyra ndëraktive dhe kreative për marrjen e informacionit, si për shembull, duke përdorur artin, duke prerë fjalët, shprehjet dhe pohimet nga një tekst që mund t'u vihet në dispozicion?

Udhëzime të mëtejshme dhe të hollësishme për intervistimin e fëmijëve që punojnë

Gjatë intervistimit të fëmijëve që punojnë, është e rëndësishme të mbahet parasysh se nuk është fëmija ai që po shkel ligjin, përkundrazi, mund të jetë punëdhënësi [ose prindi i fëmijës].

Inspektori duhet ta shohë veten në pozicionin që i kërkon fëmijës një favor dhe jo anasjelltas, prandaj, fëmija duhet të shihet si një partner që po eksploron një situatë të veçantë. Në këtë mënyrë, fëmija mund të shohë se çfarë përfiton nga pjesëmarrja në intervistë dhe jo të ndihet i detyruar t'i përgjigjet “kërkesës” për bashkëpunim të inspektorit, gjë që mund ta frikësojë fëmijën.

Nëse fëmija bie dakord të intervistohet, atij/asaj i kërkohet të përshkruajë disa aspekte të përvojës së tij ose të saj – si në mjedisin e punës, ashtu edhe jashtë tij. Duke qenë se inspektori i kërkon fëmijës ta ndihmojë të kuptojë situatën, intervistuesi duhet të jetë i ndjeshëm ndaj gjendjes emocionale të fëmijës, i vetëdijshëm për pasojat e pyetjeve dhe duhet të respektojë të drejtën e fëmijës për të folur ose për të heshtur.

Në të vërtetë, sidomos në bujqësi, puna e papranueshme e fëmijëve është e prirur të ndodhë në kontekste familjare. Prandaj, gjatë zhvillimit të intervistave me fëmijët në këtë kontekst, është shumë e rëndësishme të kihet parasysh se “punëdhënës” mund të jetë edhe vetë prindi. Kështu, konteksti psikologjik i fëmijës mund të jetë edhe më i vështirë, ndërkohë që shfrytëzuesi potencial i fëmijës mund të jetë një person që fëmija e do shumë. Inspektorët që kryejnë intervista në këto kontekste duhet, rrjedhimisht, të jenë jashtëzakonisht të ndjeshëm ndaj këtyre çështjeve.

Duke pasur parasysh ndjeshmëritë që shoqërojnë intervistimin e fëmijëve, inspektorët duhet të tregojnë kujdes në kryerjen e këtyre intervistave.

Raportimi dhe regjistrimi i të dhënave

Inspektorati i Punës raporton në Agjencinë Shtetërore për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijëve dhe në Policinë e Shtetit, mbi të dhënat e mbledhura nga raportet e përvitshme të inspektimit të rasteve të punës së fëmijëve dhe për masat e marra nga ky institucion.

Për përmbushjen e kësaj kërkesë, të gjithë inspektorët e punës duhet të ruajnë me kujdes dhe në mënyrë të sigurt të dhënat për çdo rast të identifikuar, masat mbrojtëse që janë marrë për ndërmjetësimin e këtyre rasteve, si dhe arritjet, të suksesshme apo jo, si rrjedhojë e këtyre masave. Të dhënat individuale të fëmijëve duhet të përfshijnë të dhëna si:

- informacion personal (mosha, arsimimi, familja, aktiviteti i fëmijës dhe i prindërve);
- vendndodhja e punës (qoftë ajo në shtëpi, në terren, në punishte ose në fabrika);
- kushtet e punës (kushtet e punës, si dhe situata në lidhje me shëndetin dhe sigurinë).

Procesi i monitorimit të punës së fëmijëve duhet të jetë në gjendje të lidhë të dhënat rreth punës me arsimin dhe të verifikojë informacionet për frekuentimin e shkollës me ato informacione nga vizitat monitoruese të zhvilluara në vendin e punës.

Lista e kontrollit të identifikimit të punës së ndaluar të fëmijëve

Siç theksohet në këtë dokument, puna e ndaluar e fëmijëve është ajo punë, që:

- e mban fëmijën jashtë shkollës;
- zgjat për një numër të madh orësh;
- puna, që, në vetvete, kërcënon mirëqenien fizike, emocionale dhe mendore të fëmijës; si dhe
- vendet e punës që përbëjnë rrezik të madh dëmtimi për fëmijën.

Lista e mëposhtme e pyetjeve ka për qëllim të ndihmojë inspektorët e punës të vlerësojnë nëse puna që bën një fëmijë është punë e lejuar apo e ndaluar.

Pyetësori për dokumentacionin që ka punëdhënësi:

- A janë të gjithë punëtorët të dokumentuar nga punëdhënësi?
 1. A i ka punëdhënësi të regjistruara emrin, adresën dhe të afërmit e punëmarrësve nën 18 vjeç?
 2. A ka punëdhënësi të dhëna për datëlindjen e punëtorëve?
 3. A ka punëdhënësi të dhëna mbi kualifikimet relevante të punëtorëve?
 4. A ka punëdhënësi të dhëna të regjistruara për pagat e punëtorëve?
- A ka fëmijë të regjistruar si të punësuar në vendin e punës?
 1. A ka punëdhënësi ndonjë politikë për menaxhimin e punëtorëve fëmijë?
 2. Me çfarë moshe janë të regjistruar punëtorët fëmijë?
 3. A ka punëdhënësi autorizim nga Inspektorati i Punës?
 4. Në çfarë orarësh punojnë ata?
 5. Cilat janë detyrat e tyre?
 6. A i përket ndonjë prej këtyre detyrave kategorisë së formave më të rënda të punës së fëmijëve?

Vëzhgimi i vendit të punës”

- Cilat janë përshtypjet fillestare për vendin e punës?
- A ka rreziqe të dukshme fizike ndaj punëtorëve?
- A janë zbutur në ndonjë fare mënyrë këto rreziqe fizike?
- Si mbrohen punëtorët fëmijë nga rreziqet fizike të vendit të punës apo nga puna e rrezikshme e papërshtatshme për moshën e tyre?
 - Si ndërveprojnë menaxherët me punëtorët?
 - A do ta vlerësonit këtë ndërveprim si një ndërveprim me shkallën e duhur të respektit?
 - A ka në perceptimin tuaj ndonjë tregues të ngacmimeve seksuale?

- Si ndërveprojnë punëtorët me njëri-tjetrin?
- A ka në perceptimin tuaj bullizëm?
- A ka në perceptimin tuaj ndonjë tregues të sjelljeve të papërshtatshme seksuale?
- Si ndërveprojnë të rriturit me punëtorët fëmijë?
- A ka në perceptimin tuaj bullizëm?
- A ka në perceptimin tuaj ndonjë sjellje seksuale të papërshtatshme, qoftë në ndërveprimet verbale apo fizike në raport me fëmijët në vendin e punës?

Intervistat me punëdhënësit:

1. A ka ndonjë fëmijë (person nën moshën 18 vjeç) që punon këtu? Nëse po:
 - Kush janë ata dhe sa vjeç janë?
 - A mund të më tregoni më shumë rreth tyre?
2. Sa janë pagat e vendosura për fëmijët, sa shpesh jepen pagat dhe kujt i jepen?
3. Cilat janë përgjegjësitë kryesore të fëmijëve që punojnë këtu?
4. Cilat janë aktivitetet kryesore të familjes suaj për jetesë?
5. Sa e madhe është familja juaj?
6. A mund të më thoni se sa vetë punojnë në familjen tuaj?
 - Çfarë pune bën secili prej tyre?
 - Sa fiton secili prej tyre?
 - Sa shpenzime ka secili anëtar i familjes suaj?
 - A ju mungojnë shpesh paratë?
7. Kush i merr zakonisht vendimet financiare në familje?
 - A është vendimarrja e ndarë, e përbashkët apo ndryshon?
 - Si përdoren paratë?
 - Kush merret me blerjen e gjërave që ju nevojiten çdo ditë?
8. A keni qenë ndonjëherë në ndonjë situatë kur juve/një anëtar i familjes suaj ju është kërkuar të punonte falas për të shlyer një borxh?
9. A punon ndonjë nga anëtarët e familjes suaj larg nga shtëpia për të ndihmuar me financat familjare?
 - 10. Si mendoni për punën e fëmijëve?
 - 11. Çfarë lloje punësh janë, për mendimin tuaj, të lejuara dhe çfarë jo?
 - 12. A duhet të bëjnë punë të ndryshme fëmijët në familjes?
 - A janë këto përgjegjësi të ndara sipas gjinisë?
 - 13. A ka pasur ndonjëherë ndonjë rast ku një i rritur ose një fëmijë të ketë punuar këtu për të shlyer një borxh. (Shënim. Detyrimi i borxhit është një tregues i sigurt i skllavërisë.)
 - 14. Çfarë mendimi keni për punën e fëmijëve?
 - 15. Çfarë lloj punësh janë, për mendimin tuaj, të lejuara për fëmijët dhe çfarë jo?

Pyetësi për punëmarrësin nën 18 vjeç

Intervistat duhet të jenë gjysmë të strukturuar, d.m.th., inspektori mund të dojë t'i bëjë këto pyetje në forma të ndryshme ose të bëjë pyetje shtesë që mund të lindin nga përgjigjet e marra. Prandaj, pyetjet e mëposhtme janë thjesht pyetje orientuese që kanë për qëllim të ndihmojnë inspektorin për të përcaktuar nëse puna, që bën fëmija është apo jo punë e pranueshme për fëmijët.

- Si e keni emrin?
- Sa vjeç jeni?
- Sa kohë keni që punoni këtu?
- Çfarë përgjegjësisë keni në këtë punë?/Çfarë detyrash duhet të kryeni? (**Kini parasysh, por mos pyesni:** A përputhet ndonjë prej këtyre përgjegjësisë me ato që specifikohen në rekomandimin 190 (1999) të Konventës nr. 182 të ILO-së, si punë e rrezikshme për fëmijët?)
 - A ju pëlqen puna që bëni?
 - Pse ju pëlqen puna juaj?/Pse nuk ju pëlqen?
 - Çfarë vishni normalisht kur punoni?
 - A përdorni ndonjë pajisje në punën tuaj? Nëse po, çfarë pajisjesh përdorni?
 - Cila është gjëja më e parehatshme që përjetoni në punë?

- Kush ju thotë se çfarë duhet të bëni?
- Çfarë mendoni për faktin që punoni?
- A mendoni se puna juaj është e rrezikshme?
- A jeni plagosur/dëmtuar ndonjëherë në punë? (Nëse po: Si ndodhi kjo?)
- A ka ndonjë person në punë që jua bën gjërat e vështira apo që tallet me ju?
- A ka ndonjë njeri në punë, të cilit/së cilës mund t'i kërkonti ndihmë nëse gjërat janë të vështira?
- Kur punoni këtu? (Për shembull, gjatë pushimeve, fundjavave, pas shkollës?)
- Sa orë punoni normalisht këtu?/ (Për shembull, një apo dy orë pas disa ditësh shkollë, apo është punë me kohë të plotë, duke përfshirë shkollën?)
- Sa paguheni?
- Sa shpesh paguheni?
- A keni pushime gjatë punës?
- Në çfarë shkolle shkoni?
- Ku jetoni?
- Me kë jetoni?
- A kryeni ndonjë aktivitet në punën tuaj apo a ka ndonjë kusht pune me të cilin nuk keni rënë dakord?

- Nëse do të donit të mos punonit më këtu, a do të mund ta linin punën?
 (Shënim. Nëse fëmija është i ndarë nga prindërit dhe punon në një situatë pune të papranueshme për fëmijët, ata mund të jenë viktimë e skllavërisë së fëmijëve dhe jo thjesht e punës së papranueshme për fëmijë?)

Intervistat me prindërit e fëmijëve që punojnë (në varësi të situatës, kur japin pëlqimin):

1. Cilat janë aktivitetet kryesore të familjes suaj për jetesë?
2. Sa e madhe është familja juaj?
3. A mund të më thoni se sa vetë punojnë në familje tuaj?
 - Çfarë pune bën secili prej tyre?
 - Sa fiton secili prej tyre?
 - Çfarë shpenzimesh ka çdo pjesëtar i familjes?
 - A ju mungojnë shpesh paratë?
4. Kush i merr zakonisht vendimet financiare në familje?
 - A është vendimmarrja e ndarë, e përbashkët apo ndryshon?
 - Si përdoren paratë?
 - Kush merret me blerjen e gjërave që ju nevojiten çdo ditë?
5. A keni qenë ndonjëherë në ndonjë situatë, kur juve/një anëtar i familjes suaj ju është kërkuar të punonte falas për të shlyer një borxh?
6. A punon ndonjë nga anëtarët e familjes suaj larg nga shtëpia për të ndihmuar me financat familjare?
 7. Çfarë mendoni për punën e fëmijëve?
 8. Çfarë lloje punësh janë, për mendimin tuaj, të lejuara dhe çfarë jo?
 9. A duhet të bëjnë punë të ndryshme fëmijët në familje?
 - Nëse po, çfarë lloj punësh? Për sa kohë duhet t'i bëjnë ato?
 - A janë detyrat specifike të ndara sipas gjinisë?